

Advies Archeologische Monumentenzorg 2014 - nr. 30

Beoordeling van een Archeologisch Rapport

Bevoegd gezag: Gemeente Oirschot
Dhr. M. Groenestein
Postbus 11
5688 ZG Oirschot

Datum: 24-2-2014

Locatie: Plangebied Beerseweg 9 te Oirschot, gemeente Oirschot

Project: *Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek, karterend booronderzoek Beerseweg 9 te Oirschot. gemeente Oirschot (Synthegra Rapport S130085). Auteur H. Kremer, 23 oktober 2013.*

Van: Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant
Mevr. drs. R. Berkvens
Keizer Karel V Singel 8 / 5615 PE Eindhoven
Postbus 8035 / 5601 KA Eindhoven
T: 088-3690638 / 06-15829049
E: R.Berkvens@odzob.nl

Inleiding

Op 13 februari 2014 ontvingen wij van de gemeente Oirschot de opdracht om het rapport *Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek, karterend booronderzoek Beerseweg 9 te Oirschot. gemeente Oirschot (Synthegra Rapport S130085). Auteur H. Kremer, 23 oktober 2013* te beoordelen en een advies te verstrekken over de noodzaak van archeologisch vervolgonderzoek. Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden, binnen een omschreven gebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting. Het doel van het karterend booronderzoek is het toetsen van het opgestelde verwachtingsmodel door de intactheid van de bodemopbouw vast te stellen en de eventueel aanwezige archeologische resten en/of vindplaatsen te inventariseren. Het resultaat is een standaardrapport met een gespecificeerde verwachting, op basis waarvan een beslissing genomen kan worden ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek.

Samenvatting van het plan en het rapport

Onderzoekskader RO: omgevingsvergunning Grootte plan- en onderzoeksgebied: circa 13.750 m2 Onderzoekperiode: oktober 2013 Opdrachtgever: Van Dun Advies bv Opdrachtnemer: Synthegra

Aanleiding tot het uitvoeren van het onderzoek is het voornemen om het bestaande bedrijventerrein herin te richten. In het plangebied is een transportbedrijf gevestigd. Een deel van de opstal zal worden gesloopt, waarna een woning en een loods gebouwd zullen worden. De diepte van de toekomstige bodemverstoring is op dit moment onbekend, maar uitgaande van de aanleg van bouwputten voor de

bebouwing zal de bodem waarschijnlijk tot in het archeologische niveau worden verstoord, dat in dit gebied vanaf 30 cm beneden maaiveld verwacht kan worden.

Landschappelijk gezien ligt het plangebied in een golvende dekzandvlakte met naar het zuidwesten toe het beekdal van de Beerse Loop. De bodem bestaat uit een laarpodzolgrond met een plaggende van 30 tot 50 cm. In het zuidwesten gaat deze bodem over in een hoge zwarte enkeergrond.

Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Oirschot bevindt het plangebied zich ter plaatse van een zone met een hoge archeologische verwachting historische kern en hoge archeologische verwachting, deels met esdek. In ARCHIS staan geen archeologische vindplaatsen geregistreerd uit het plangebied.

Het plangebied behoort tot het gehucht Dun. In 1392 werd een boerderij genaamd Ten Dunne vermeld. Mogelijk is deze door splitsing of door het bijbouwen van jongere hoeven de kern van het kleine gehuchtje geworden. Op het minuutplan uit het begin van de 19e eeuw is centraal in het plangebied een noordzuid georiënteerde weg te zien, aan de westzijde centraal in het plangebied bevindt zich bebouwing. Op de kaart uit 1838-1857 is de voornoemde weg nog te zien maar in het plangebied lijkt zich geen bebouwing te bevinden. Het plangebied is in gebruik als bouwland. Op de kaart uit circa 1900 is te zien dat een voorloper van de huidige Beerseweg het plangebied in noord-zuid richting doorsnijdt. Ten westen van deze weg, centraal in het plangebied is bebouwing zichtbaar. De huidige Beerseweg is verplaatst en loopt tegenwoordig aan de oostzijde van het plangebied. De huidige bebouwing in het plangebied valt deels samen met de historische bebouwing.

Op basis van het bureauonderzoek geldt voor het plangebied een hoge verwachting voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en nieuwe tijd en een middelhoge verwachting voor vindplaatsen uit het Laat-Paleolithicum tot en met de Vroege Middeleeuwen.

Voor het karterend booronderzoek zijn 12 boringen binnen het plangebied geplaatst met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm. De boringen zijn uitgevoerd tot minimaal 25 cm in de C-horizont. Het opgeboorde sediment is gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 4 x 4 mm en geïnspecteerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Het booronderzoek heeft zich geconcentreerd op de noordelijke helft van het plangebied, omdat volgens de initiatiefnemer de grondwerkzaamheden zich hier zullen gaan voltrekken.

Op een diepte variërend van 10 tot 100 cm beneden het maaiveld is het natuurlijke dekzand aangetroffen. In de boringen 2-4, 6, 9-11 is een restant van een plaggende aangetroffen. In de boringen 3, 4, 6, 9, 10 en 11 is de onderzijde van de podzolbodem aangetroffen, in de vorm van een restant van de B-horizont. Lokaal zijn er verstoringen aangetroffen. In boring 5, 6 en 7 is het plaggende verstoord. In boring 2 bevindt zich tussen de Aa-horizont en de C-horizont een gemengde laag bruingeel zand, wat duidt op een verstoring van de bodem. In boring 12 is onder een opgebracht pakket zand de bouwvoor aangetroffen. Daaronder bevindt zich op een diepte van 50 tot 60 cm beneden maaiveld een laag geelbruin zand waarin het zand van de bouwvoor gemengd met het zand van de C-horizont voorkomt. Boring 5 en 7 zijn verstoord vanaf het maaiveld tot in de C-horizont. In boring 8 is de bodem geheel verwijderd. Onder een laagje bruingeel zand met een dikte van circa 10 cm bevindt zich direct het zand van de C-horizont. In boring 1 tenslotte is op een diepte van circa 40 cm beneden maaiveld gestuit. In geen van de boringen zijn indicatoren aangetroffen die wijzen op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats.

De kans dat binnen het plangebied een archeologische vindplaats aanwezig is, uit de periode laat-paleolithicum tot en met de vroege middeleeuwen wordt daarom klein geacht. De middelhoge archeologische verwachting uit het bureauonderzoek voor zowel vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum en mesolithicum als voor nederzettingssporen uit het neolithicum tot en met de vroege middeleeuwen wordt daarom naar laag worden bijgesteld. Gezien de aanwezigheid van historische bebouwing in het plangebied valt een vindplaats uit de late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd niet uit te sluiten. Op basis van de historische kaarten kan een voorloper van de huidige boerderij in het plangebied in de ondergrond aanwezig zijn. Deze eventuele boerderij wordt centraal in het

plangebied verwacht. De hoge verwachting voor de periode late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd blijft gehandhaafd. Synthegra adviseert een vervolgonderzoek in de vorm van een archeologische begeleiding bij de grondwerkzaamheden die zich in het centrum van het plangebied voltrekken, om vast te stellen of in het plangebied archeologische resten aanwezig zijn en zo ja, welke waardering hieraan gegeven kan worden.

Beoordeling en selectieadvies

Het rapport is goed geschreven en voldoet aan de kwaliteitseisen van de archeologische monumentenzorg. Wel merken we op dat de topografische kaart op p. 8 sterk verouderd is (Beerseweg ontbreekt deels). Ter verduidelijking van de huidige situatie vragen we ook om een luchtfoto van het plangebied toe te voegen. Verder merken we op dat bijlage 2 ontbreekt.

Met de aanbeveling om in het plangebied een archeologische begeleiding uit te voeren in het centrale deel van het plangebied kunnen wij echter niet instemmen. In de eerste plaats is ons niet duidelijk waarom er geen karterend en waarderend proefsleuvenonderzoek is geadviseerd, wat normaliter de vervolgstap is bij een hoge archeologische verwachting. De onderbouwing voor deze veldwerkmethode ontbreekt. Verder is ook niet duidelijk waarom alleen het centrale deel (wat overigens op kaart niet wordt afgebakend) in aanmerking zou komen voor vervolgonderzoek. Ook de reden hiervoor ontbreekt in het rapport. Wij zijn van mening dat het hele plangebied een hoge verwachting heeft voor met name de periode Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. De bodem lijkt slechts lokaal verstoord te zijn, mogelijk door het eeuwenlange gebruik van het gebied. Verstoorde boringen kunnen dus wijzen op archeologische sporen. Historische kaarten maken verder duidelijk dat er in de ondergrond funderingen van oudere bebouwing en sporen van gebouwen, waterputten, wegen en greppels verwacht mogen worden. Ook lijken er op de kaarten oude poelen aanwezig te zijn, evenals een gegraven waterloop. Ook hier kunnen sporen van zijn aangetroffen in de boringen. Reden te meer om het hele plangebied nader te onderzoeken.

Daarom adviseren wij een karterend en waarderend archeologisch vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van proefsleuven (conform protocol Proefsleuven KNA 3.3, de SIKB Leidraad proefsleuven en de richtlijnen van de gemeente Oirschot), daar waar in het plangebied bodemingrepen plaatsvinden (of mogelijk worden gemaakt dmv het nieuwe bestemmingsplan) dieper dan 30 cm onder maaiveld. Hiermee kan de kwaliteit, aard, datering omvang en diepteligging van de vindplaats worden vastgesteld. Het vervolgonderzoek dient plaats te vinden aan de hand van een door het bevoegd gezag goedgekeurd programma van eisen en uitgevoerd te worden door een archeologisch bedrijf bevoegd tot het uitvoeren van archeologische opgravingen (Monumentenwet 1988, art. 45).

Aangezien het hele plangebied een hoge verwachting heeft, dient in gebieden die niet verstoord gaan worden, een dubbelbestemming 'archeologie' te worden opgenomen ter bescherming van de mogelijk aanwezige archeologische waarden. Indien hier in de toekomst bodemversturende activiteiten zullen plaatsvinden, dient hier alsnog een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven plaats te vinden.

Toelichting

Gemeentelijke besluitvorming: (selectie)besluit

Op basis van de gegevens van het vooronderzoek stelt de uitvoerder van het onderzoek een waardering en selectieadvies op. Op grond van het onderzoeksrapport nemen Burgemeester en Wethouders een besluit ('selectiebesluit') ex art. 39/41 Monumentenwet. Hierbij wordt besloten of de vergunning verleend wordt zonder voorwaarden (vrijgeven van het terrein), of onder voorwaarden ten behoeve van het archeologisch belang. Dat kan zijn de verplichting tot het nemen van maatregelen om de archeologie in de bodem te behouden of tot het laten uitvoeren van een opgraving of archeologische begeleiding om de vindplaats voor aanvang van de bouw- of graafwerkzaamheden te documenteren.

Het al of niet opvolgen van een selectieadvies door de archeologisch uitvoerder is een besluit dat is voorbehouden aan het bevoegde gezag. Het (selectie)besluit kan dan ook afwijken van het selectieadvies. Als het bevoegd gezag concludeert dat de vindplaats behoudenswaardig is, zal de gemeente in lijn met beleidsuitgangspunten eerst moeten afwegen of de ruimtelijke plannen zodanig kunnen worden aangepast dat behoud van de vindplaats mogelijk is. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat uit van behoud van de vindplaats *in situ* (ter plekke, dat wil zeggen in de bodem). Is dit niet realiseerbaar, dan dient de aanwezige, als behoudenswaardig gewaardeerde, vindplaats te worden onderzocht door middel van een opgraving als definitieve beheersmaatregel. Als de archeologische vindplaats niet behoudenswaardig wordt bevonden- dan wel om andere redenen wordt gedeselecteerd- kan het terrein worden vrijgegeven voor de realisatie van de plannen. In sommige gevallen is aan te bevelen amateurarcheologen onderzoek te laten doen; dit kan alleen bij vindplaatsen met een negatief selectieadvies.

Kwaliteit

Bij het nemen van het (selectie)besluit wordt er van uitgegaan dat de kwaliteit van het archeologisch selectieadvies gewaarborgd is. Dit betekent dat het selectieadvies moet zijn opgesteld (en gecontroleerd) door een senior KNA archeoloog en in overeenstemming is met de waardering, het gemeentelijk archeologiebeleid en vigerende selectiecriteria. Een ander uitgangspunt is dat het gehele proces voorafgaand aan het archeologische selectieadvies volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) is verlopen. Dat wil zeggen dat er in het geval van gravend onderzoek een Programma van Eisen (PvE) moet zijn geweest. Een PvE moet bovendien goedgekeurd zijn door het bevoegd gezag.

Uitvoeringswerkzaamheden zijn onderhevig aan een landelijk voorgeschreven kwaliteitssysteem (KNA). Bij de besluitvorming wordt -indien opgenomen in het Archeologiebeleid- een onderzoeksagenda betrokken die op basis van de toelichting op de archeologiekaart gesignaleerde kennislacunes is opgesteld en die ertoe moet leiden dat 'onderzoek met meerwaarde' wordt uitgevoerd, waardoor voorkomen wordt, dat er "meer van hetzelfde" onderzocht wordt.

BIJLAGE 1

Toetsingsprocedure

Rapportages worden door de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant getoetst aan de in de monumentenzorg voorgeschreven kwaliteitsnormen en aan de in de beroepsgroep gangbare gedragscodes m.b.t. onafhankelijkheid en proportionaliteit. De conclusies en aanbevelingen zijn getoetst aan de verwachte waarde van de locatie en aan de verhouding tot de bestaande en de te verwachten versterking van het bodemarchief. Indien deze toetsing leidt tot aanbevelingen om het rapport te verbeteren, hebben deze aanbevelingen alleen betrekking op meetbare kwaliteitsaspecten en niet op zaken die binnen het domein van de integriteit en wetenschappelijke verantwoordelijkheid van de rapporteur vallen. Selectie- en beleidsadviezen van de toetser zijn onderscheiden van die van de auteur van het rapport.

Bij de toetsing is – waar nodig – gebruik gemaakt van de volgende documenten:

- Gemeentelijke erfgoed- en archeologiekaarten
- Gemeentelijk archeologie- en erfgoedbeleid
- Minimale richtlijnen t.b.v. (de rapportage van) een archeologisch onderzoek in Noord-Brabant (april 2011)
- Regionale en Nationale Onderzoeksagenda Archeologie
- Gemeentelijke erfgoedmeetlat
- Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.2
- Leidraad Archeologische Standaard Boorbeschrijving
- Leidraad Archeologisch Onderzoek Beekdalen
- Leidraad Proefsleuvenonderzoek
- Leidraad IVO Karterend Booronderzoek
- Leidraad Standaard archeologische monitoring
- Kennisdocument “Optimale strategieën voor het opsporen van Steentijdvindplaatsen met behulp van booronderzoek. Een statistisch perspectief”
- Checklist SIKB beoordeling IVO verkennend, karterend en waarderend
- Checklist SIKB beoordeling PVE
- Literatuur m.b.t. de regio voor zover die aanwezig is in de bibliotheek van het Archeologisch Centrum in Eindhoven
- Gedragscode van de Vereniging van Nederlandse Archeologen